ఆ ఊ ఓ లు

ఈ వృత్తాంతం ఏడెనిమిదేండ్ల క్రితంనాటిది. ఇన్నాళ్ళూ ఊరుకుని, ఇదంతా ఇప్పుడెందుకు వ్రాయాలనిపించిందో నిజానికి నాకే తెలియదు. వయస్సు పెరిగినకొద్దీ, మనస్సు వెనకటి మనుషులమీదకీ, స్థలాలమీదకీ, పోతూండడంవల్లనా ? సంభవించేప్పుడు, అనుభవానికి స్వరూపం ఉండదు. అప్పట్లో అందలి ప్రయోజనం మనస్సులో నాటుకోక పోవచ్చు; కాని కాలం జరిగాక అదే ఒక జ్ఞాపకంగా అవతరించి, ప్రయోజనాల పరిశీలనకి పురిగొల్పొచ్చు. అసలీ వృత్తాంతంలో ఏదన్నా ప్రయోజనం ఉందా ? లేక వూరికే కాలక్షేపానికి జ్ఞాపకం చేసుకొని, మానసికంగా ఊహలో విర్రవీగుదామనా యీ రచన ? 'నిన్ను నువ్వు తెలుసుకో' అని ప్రపంచ తత్వాలు బోధిస్తున్నాయి. 'నువ్వు ఫలానా' అని ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రంగాని, మానసిక శాస్త్రంగాని, యీనాటివరకు స్పష్టంగా తేల్చలేక పోయినప్పుడు నేనెందు కీ వృత్తాంతం వ్రాయదలిచానో కారణాలు తేల్చలేక పోతున్నానంటే, పాఠకుడు క్షమించలేకపోయినా, నన్ను నేను క్షమించుకోగలను.

ఏడెనిమిదేండ్లక్రితం, ఆ ఊళ్ళో దూరపుచుట్టం తాలూకువారి పెండ్లి. ముఖ్యంగా వెళ్ళవలసిన పెండ్లి కాదు, ఆ వూరిప్పుడెలా వుందో చూడాలన్నది ఒక కారణం నే వెళ్ళడానికి. ఆ వూరిని బాగా ఎరుగుదును. నా చిన్నప్పుడు మా నాన్నగారు అక్కడ కొంతకాలం పనిచేశారు. నా బాల్యం అక్కడ గడిచింది. ఆ కాలవగట్టు చెరువులో తామరాకులు, పొలాల్లో గడ్డివాములు, స్కూలు తనిఖీ జరుగుతున్న సందర్భంలో కాల్చిన బాణాసంచా ఫలితంగా తగులబడి మా పిల్లలందరికీ మహదానందాన్ని సమకూర్చిన పాకల స్కూలు, గుడారం సినిమా, నటీమణుల బృందం వరుసగా నెలరోజులు ఆడిన నాటకాలు, వంతెన దిగువున సోడాకొట్టు, 'చెడుగుడి' ఆడిన కరణంగారింటి ప్రక్కన బందిలదొడ్డి- ఇవన్నీ మళ్ళా చూడాలనిపించింది.

ఈ మారు నే వెళ్ళినప్పుడు ఆ వూరు మారిపోయింది. కొత్త స్కూలు భవనం లేచింది. సోడా దుకాణం ఐస్‌పార్లరైంది. కరణంగారింటి పక్క బందిలదొడ్డిలో కమ్యూనిటీ హాలు అవతరించింది. చెరువు గట్టున పార్కు, రేడియోసెట్టూ, ప్రక్కన భజనమందిరం, కాలవగట్టున రైస్ మిల్లు, అయిల్ మిల్లు, పుల్లలడితీ, లారీల ఖార్కానా, కొత్త సినిమాహాలు, ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు, వీటితో బాగా మారిపోయి, నగ్నంగావున్న ఆ వూరు దుస్తులు ధరించుకున్నట్లుగా ఉంది- సగం కుట్టిన దుస్తులు.

పెండ్లి హడావిడి అయ్యాక, సాయంత్రం అలా షికారుకి బైలుదేరి నప్పుడు, ఆ వూళ్ళో మరొక విశేషం గమనించాను- పేవ్‌మెంటుమీద పాత పుస్తకాల అమ్మకం. ఈ పాత పుస్తకాల దుకాణాలు నాగరికత వేసే నిచ్చెనలో చివరిమెట్టు. ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు, దవాళీ బంత్రోతులు, పిండిమరలు, లారీలు, సినిమాహాలు, కాఫీహోటలు, ఫ్యాన్సీ సామాను కొట్టు, కర్మాగారాలు- ఇవన్నీ బస్తీలనుండి దిగుమతి అయిన పారిశ్రామిక నాగరికతా చిహ్నాలైనా పాతపుస్తకాల షాపుతోగాని, ఆ నాగరికతకి హృదయం సమకూరదు. అదెంత కుళ్ళిన మాసిన, చిరిగిన హృదయం అయినాసరే, బొంబాయి, కలకత్తా, లండన్, న్యూయార్కు, పారిస్ నగరాల ఆయువు పట్టుట పాత పుస్తకాల షాపులు. సాహితీ సమాజాల బహూకృతుల నందుకున్న ఉత్తమ గ్రంథాలన్నీ వీటిల్లోకి చేరుకుంటాయట. పదిపుటల గీతికా సంపుటిని లక్ష కాపీలు ప్రచురించి అవి అమ్ముడవక ఆరో అంతస్థుమీది నుంచి దూకి ఆత్మహత్యకి తలపడిన ప్రచురణకర్తకీ, యీ షాపులు శరణ్యం ఇస్తాయి. సాహిత్య రంగంలో ప్రతిష్ఠ, పలుకు బడి, స్థానం నిర్ణయించడానికి, పాతపుస్తకాల దుకాణం సూదంటురాళ్ళు. పేవ్‌మెంట్‌మీది దుకాణం దగ్గరకు ఒక గ్రంథం చేరిందంటే, ఆ గ్రంథం రచయిత సాహిత్యజీవనం పరిసమాప్తమైందని భావించవచ్చునట. చిత్రం పేవ్‌మెంట్ షాపుల్లోకి ఒక పుస్తకం వచ్చిందంటే, దాన్ని వ్రాసి నాయన పరపతి హెచ్చినట్టు కూడ భావించవచ్చునట. ఈ తికమకలు తఫిసీళ్లు నాకర్థంకావు. ఈ సెకండ్‌హాండ్ పుస్తకాలు ఎవరు, ఎందుకు, ఎట్లా అమ్ముతారో నాకు తెలియదు. ఎవరు, ఎందుకు, ఎట్లాకొని వ్యాపారం

సాగించి అంతర్జాతీయ పుస్తక వ్యాపారరంగంలో ప్రముఖ వ్యక్తులుగా చలామణీ అవుతారో నాకు తెలియదు. కాని, మేధావులు, ప్రముఖ వ్యక్తులు ఏ పనిమీద ఏ పెద్దపట్నం సందర్శించినా వచ్చేముందు సెకండ్‌హాండ్ పుస్తకాల షాపు దర్శించకుండా మాత్రం రారుట. కొత్త పుస్తకాల షాపులు ఎన్నో వుండగా పాతషాపుల కెందుకు వెళ్ళాల్సివస్తుందో, పుస్తక ప్రియులు చెప్పగా విన్నాను. ఇతరత్రా దొరకనివీ, అపూర్వమైనవీ ఎన్నాళ్ళనుంచో నువ్వు కావాలనుకుంటున్నవీ అప్రయత్నంగా యీ షాపుల్లో దొరుకుతాయేమో చూద్దామనే యీ పెద్దలందరూ వాట్లమీదికి ఎగబడ్డం అట.

ఆ వూళ్ళో రోడ్డుప్రక్కన చాపమీద పరిచిన పాత పుస్తకాల వ్యాపారసంస్థను చూసి ఆశ్చర్యపడ్డాను. ఆ వూళ్ళో పుస్తకాలమాట అటుంచి, పత్రికే కొని చదివేవారు లేరనుకున్నానుగదా, యింక యీ పాత పుస్తకాలను కొనేటందుకెవరుంటారు? స్కూలు, కాలేజీ విద్యార్థులు, 'టెక్స్టు బుక్కులు' ఎలానూ కొత్తవి పైనుంచి తెప్పించుకుంటారుగా? ఈ ఊళ్ళో ఈ పేవ్‌మెంటుమీద పాత పుస్తకాల ప్రదర్శన ఆవశ్యకత ఏమిటి అని ప్రశ్నించుకుంటూ అక్కడికి చేరాను.

పుస్తకాలు ఈతాకుల చాపమీద పరిచివున్నాయి. మధ్యన ఒక గల్లా పెట్టెలాంటిది వుంది. గజం దూరంలో ఎలక్ట్రిక్ దీప స్తంభం మడిచేసిన ఒక గొడుగు మిగతావి పాత పుస్తకాలు. అవన్నీ నిజంగా పాతపుస్తకాలే. పాతవే కాదు, ప్రాచీనమైనవి కూడా. అన్నీ తెనుగు గ్రంథాలే. కొన్నింటికి అట్టలే లేవు, పమిటకొంగులేని చీరలా; కొన్నింటికి మధ్యకుట్టిన కంతలు తప్ప దారంలేదు. కొన్ని తుదిమొదళ్ళు లేని, పుస్తక కళేబరాలు, కొన్నింటి పుటలు, కదిపితే పొడుంగా విడిపోతున్నాయి. కొన్నింటిలో అచ్చు కనిపించడంలేదు. మరికొన్ని లెదర్ బైండింగ్‌లో వున్నా- యమ ధర్మరాజు చర్మంలా వాటి లోపల పుటల్లో సాలీళ్ళు, బొద్దింకలు, నెమ లికలు, ఈగలు, దోమలు వీటి కళేబరాలు, పురావస్తు పరిశోధకుడికి పిచ్చె త్తించేవిగా వున్నాయి. ఎండకి ఎండి, వానకి తడిసి, కొనవూపిరితో పడి వున్నాయి చాలా పుస్తకాలు. అక్కడవున్న కొన్ని పుస్తకాల పేర్లు-

'ముకుంద విలాసం', కస్తూరి రంగకవి 'సాంబ నిఘంటువు', బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులుగారి 'ప్రసన్న పారిజాతం', 'అలఘుకౌముది' అందమైన పేరు మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారి 'ఉత్తరామ చరిత్ర', ఆ పెద్ద పుస్తకంక్రింద కన్నుమీటుతున్నది దాసు శ్రీరామ పండితులవారి 'తెలుగునాడు' అన్న కావ్యం. పుటలు తిప్పి చూశాను. బ్రాహ్మణ శాఖలు మాట్లాడే వ్యవహారికాన్ని అనుకరిస్తూ 'అష్షే' 'సూస్సివషే' 'బలే చౌదషే కాదషే' లాంటి ఉదాహరణలున్నట్లు ఇప్పటికీ జ్ఞాపకమే.

ఆంగ్లకవి విలియమ్ కూపర్ రచించిన జాన్ గిల్పిన్ అను హాస్య కావ్యానికి 'దుర్మార్గ చరిత్రము' అన్న తెలుగు అనుసరణ నన్నాకర్షించిన మరో పుస్తకం. దొల్తాబారు హనుమాయమ్మగారి 'మన్వంతరము', గంగతపల్లె శంకరరావుగారి 'భారత సారము' అను గద్యము, గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు అబ్రహమ్ లింకన్ గూర్చి వ్రాసిన 'విస్మృత రాజకవి' అను గ్రంథం, 'వైశాఖ' పత్రికలు- బైండు చేసిన సంపుటాలు, అవటపల్లి నారాయణరావుగారి 'విశాలాంధ్రము' సీరము సుభద్రమ్మగారి నవల 'జాగిలం' ఇంకా 'త్రిపురాంతక శతకం', 'కాశీమజిలీలు', మూడవ భాగం. నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నంతవరకూ ఇలాంటివి అక్కడున్న పాతపుస్తకాలు. అవన్నీ యాభై అరవై ఏండ్లనాటి పుస్తకాలు. వాటిని గురించి నాకేమీ తెలియదు. వాటిల్లో దేన్నీ నా జీవితంలో చదవను. కాని అవి ఉన్నాయని తెలుసుకుని, వాటివెనక వున్న తెలుగు సాహితీ సంప్రదాయాన్ని తల్చుకుని అనాటి రచయితల్ని అభినందించకుండా ఉండలేను. ఎన్నో చెత్తపుస్తకాలు వస్తేనేగాని, ఒక మంచి పుస్తకం రాదంటారు. సమకాలిక గ్రంథాల విలువల పరిశీలనకి అవి గీటురాయి. కాని వాటిని చెత్తపుస్తకాలు అనడానికి కూడా నాకు అర్హతలేదేమో. ఆ పుస్తకాలలో వస్తువుమీద, అవి వ్రాసిన వారిమీదా మనస్సు పోవనారంభించింది. ప్రస్తుతాన్నుండి, వెనకటిరోజులకు పారిపోవాలనిపించింది. నాకా వూళ్ళో కర్మాగారాలు, విద్యుత్ దీపాలు, మరలు, లారీలు, సిమెంట్ కట్టడాలు నచ్చలేదు. బాల్యంలో నే ఎరుగున్న చెరువులో తామరాకులు, కాలవలో గేదెలని కడుగుతూ గేదెపై స్వారీచేస్తూ పాడుకుంటున్న పశువులకాపరీ

శ్రీరామనవమినాడు పందిట్లో హరికథలూ, మర్రిచెట్టుక్రింద పల్చటి చంద మామ ఆకులమధ్య కనబడుతూ ఇలాయిబుడ్ల వెలుగులో ప్రాణాలుతోడే పూపుతో సాగే గొల్లసుద్దులూ, చల్లటి పూరిపాకలు, తరవాణి కుండలూ, చెట్లనీడలో పొడుం పీలుస్తూ పెద్దల చదరంగపు ఎత్తులూ నా కవే ఇష్టం. ఆ జీవితం ఆ పుస్తకాల్లో ఉంది. పాత పత్రికల సంపుటాల్లో గోదావరి మీద వంతెన వేయడం, మొదటి రైలు వెళ్ళడం వార్త చూశాను. గతానికీ నాకు లంకె ఆనాటి పుస్తకాలు, పత్రికలు.

ఆ సాయంత్రం నా జేబులో డబ్బులేదు. తరవాత వచ్చి కొనాలను కుని ఏ యే పుస్తకాలు కొనాలో ఒక లిస్టు తయారు చేసుకుంటుండగా అలజడైంది. ఆయనొచ్చాడు. కొట్టాయన కాబోలు ధోవతి, చొక్కా, పైన తుండుగుడ్డ చామనఛాయ చదరంగా కనబడే నిండైన మొహం, పలక రిస్తున్నట్లు కనబడే కళ్ళు, దట్టమైన కనుబొమ్మలు, తాంబూలానికి డాగైన పళ్ళవరస, మధ్య పాపిడి క్రాపింగ్ మినహా, ఊహలో నిలిచిపోయే ప్రత్యే కత ఏమీలేదు. మధ్యపాపిడి ఇరుప్రక్కలా కాడలలా వ్రేళ్ళాడిన పొడుగాటి క్రాపింగ్. ఈ శతాబ్ది ప్రారంభంలో చిత్రకారుడు అలవరచుకున్న పద్ధతిని జ్ఞప్తికి తెస్తాయి. అందుకే అతనిరూపు నా ఊహలో నిలిచిపోయింది. వయస్సు నలభైలోపో ననుకున్నా.

"ఇది చూశారా ?" అంటూ నా ముందుకి ఒక పుస్తకాన్ని తోశాడు. లేదన్నట్లు తల పంకించి, పుటలు తిరగెయ్యడం మొదలెట్టాను. ఒకదాని పేరు 'బాలవితంతు విలాపము' గ్రంథకర్త మంగిపూడి వేంకటశర్మ. దానిక్రింద ఆ గ్రంథకర్తదే 'విరుద్ధ భారతం' అన్న మరో పుస్తకం కని పించింది. గాంధీగారి హరిజన పత్రిక వ్యాసాల ధోరణిలో సాగిన రచన అది. ఉపోద్ఘాతంలో ఆయన్ని సమాజం వెలివేసిన ఉదంతం ఉంది. ఆయన గొప్ప సంస్కర్త. పుటలు ముందుకు తిప్పి ఒకదానిమీద వేలు మోపి 'చదవండి' అన్నాడు కొట్టాయన. అదొక పద్యం. నా కా పద్యం ఇప్పుడు జ్ఞాపకం లేదుకాని, "వస్తువులన్నీ పోతే వస్తుందవచ్చు కాని ప్రాణ సమానమైన పుస్తకం తడిసిపోతే ఎవడు సహించగలడు ?" అన్న అర్థం సూచించే పద్యమది. ఈ పుస్తకం ఒకటి కొందామనుకున్నాను.

"చూస్తూ వుండండి" అని ఆయన లేచాడు 'మళ్ళా వస్తా' అని గొణుగుతూ. ఇంకా పుస్తకాలు చూడ్డంలో నిమగ్నుణ్ణి అయ్యాను. 'కాశీమజిలీలు' కొనాలనిపించింది. ఛార్లెస్ లాంబో ఎవరో ఒకాయన క్రొత్త పుస్తకం బైటకొచ్చిందని వినగానే, వెళ్ళి పాతపుస్తకం చదువుకుంటా నన్న సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. నా కప్పట్లో అలాగనిపించింది.

పుస్తకాల సంఖ్య పెరిగిపోతూంది. ఏది మంచిదో ఏది చదవ నక్కర్లేదో ఎవరూ చెప్పరు. వీటిని అరికట్టడానికి పూనుకోవాలని 'నార్ ఉడ్' అనే ఆయన వ్యాసం వ్రాశాడు అంగ్లంలో. మనంకూడా అలాంటి ఉద్యమాన్ని లేవదీసి, గీతపై వ్యాఖ్యలు, సంస్కృత నాటకాల అనుసరణలు నన్నయ రచనలో అరసున్న గూర్చిన విమర్శలు, ఇట్లాంటివి కొంత కాలం నిలిపివేసే మార్గాలు ఆలోచిస్తే బావుండుననుకొన్నాను. కాని ఈ విషయం బహిరంగంగా చెప్పే ధైర్యం లేదు నాకు. అలాంటి సూచనకు వెలేస్తారు. తంతారు, జైట్లో పెడతారు. మధ్య నాకెందుకు! తప్పకుండా కొనాలనుకున్న మరొక పుస్తకం బ్రౌన్ దొరగారు ఆంగ్లంలో వ్రాసిన వేమనశతకం. దానిధర ఎంత ఉంటుందో, అడగాలని అటూ ఇటూ చూశాను. ఎవ్వరూ కనబడలేదు. ఆ కొట్టాయన మధ్యలో ఇట్లా వెళ్ళిపోతే జనం చూడ్డానికొచ్చి పుస్తకాలని అపహరిస్తే ఏంగాను? ఆ పుస్తకాలని కొనకపోవడం సరిగదా, అపహరించరని కూడా ఆయనకి తెలుసు కాబోలు!

బ్రౌన్ దొరగారి వేమన శతకంవైపుకి లాగుతోంది మనస్సు.

"ఇదెంతండీ" అన్నాను అప్రయత్నంగా.

"చివరలో వుంటుంది చూడండి" అన్న సమాధానం వినిపించింది. అది స్త్రీ కంఠం. పైకి చూశాను. ఒకామె పెట్టి ప్రక్కన కూర్చుని, సంచీ లోంచి మరికొన్ని పుస్తకాలు పైకితీసి చాపమీద అమరుస్తోంది ఎక్కడ నుండి వచ్చిందో అస్తమిస్తూవున్న సూర్యుడి కిరణం ఆమె మొహాన్ని వెలిగించింది. తీక్షణానికి తట్టుకోలేక ఆమె కళ్ళు చిట్లిస్తోంది. అది చూసి నే నేమనుకుంటానో అని సిగ్గు ప్రకటిస్తూంది. సిగ్గంతా ఆమె అధరాలు

బిగబట్టడంలో వుంది. విడినప్పుడు పళ్ళవరస తళుక్కుమంది. భోషాణం లోకి బ్యాటరీలైటు వేసి వెల్లగించిన వజ్రాలహారంలాగ. మనిషి ఎరుపుకాదు. వెడల్పుకి బదులు పొడుగ్గాసాగిన కళ్ళు, కిరణం తాకిడికి ముంగురుల నీడలుపడి, మరింత దట్టంగా కనిపించే తలకట్టు, తెలుపుమీద పచ్చపువ్వుల చీర కొంగు గాలికి తొలిగిన వక్షంపైన నా తలనీడ పడింది. ఆమెవయస్సు పాతిక-ముప్ఫై లోపు అనుకున్నాను. కాస్త కంగారుపడ్డాను. తలదించేసి పుస్తకాలు చూస్తున్నాగాని, అక్షరాలు సరిగ్గా కనబడ్డంలేదు. మనస్సెలాగో అయిపోయింది. ఆమెకేసి మళ్ళా చూడాలనిపించింది. ఏదో ఆకర్షణవుంది ఎక్కడో తెలియదు. మనిషి నలుపే విశేషం ఏమీలేదు కాని ముఖంలో వివిధ భాగాలకూర్పు, అమరికలో ఒక క్రమం, లయ, నాజూకు ఉన్నాయని పించింది. ఈ రకం అమరిక మామూలుగా అందరినీ ఆకర్షించదు- కొత్త మొహాలకోసం బైలుదేరిన ఏ ఒకరిద్దరు ఫిలిం డైరెక్టర్లనో తప్ప. ఆమెది అట్లాంటి అందం తెరమీదా ఫొటోలోనూ, తైలవర్ణ చిత్రంలోనూ, నల్ల రాతి శిల్పంలోనూ బైటపడి నిలబడి చూసేటట్టు చేసే ఒక ప్రత్యేక కూర్పు గల మొహమేమో.

"లేదా ?" అంది.

ఉన్నదన్నట్లు తలవూపాను. ఆ పుస్తకంవెనక 'వంద' అంకె వేసుంది. వంద రూపాయలా దానివెల ? వంద నయాపైసలా ? అడగ డానికి సిగ్గేసింది. అసలు నాకు స్త్రీతో బేరమాడ్డం చేతకాదు. వాళ్ళెంత చెబితే అంతా చెల్లించి, కొన్న వస్తువుని దుకాణంలో దిగవిడిచి పారిపోయే బాపతు నేను. అర్థంలేకుండా ఏవో పుస్తకాలు తిరగేస్తున్నాను. "కర్మదేవి" "పుష్పవేణి" అనే నాటకాలు మంగిపూడాయనవి "రూపవతి" అనేది అట్లూరి వెంకటసీతమ్మగారి నవల. వెనకటావిడ వ్రాసిన ఆ నవల ఎలా వుందో కొని చదవాలనిపించింది. వెలకోసం ముందు, వెనక చూశాను. ఎక్కడా కనబడలేదు. ఎందుకో ఆమెను అడగలేకపోయాను. కిరణంకదలి ఊదారంగులో కరిగిపోతూంది. విద్యుత్ దీపం వెలిగింది. జనం వత్తిడి వెన్ను వెనక స్ఫురిస్తోంది. కొందరు మూగారు పుస్తకాలు చూడ్డానికి. అడిగెయ్యనా ? వందరూపాయలుపెట్టి పుస్తకం నేనెప్పుడూ కొనలేను.

పాశ్చాత్యదేశాలనుండి వచ్చిన ఏ పరిశోధకుడో, పండితుడో కొనగల పుస్తకాన్ని మనవాళ్ళలో ఎవరైనా "ఊరికే దగ్గర వుండనివ్వండి. ఈ పుస్తకమూ, ఈ వందరూపాయలూ" అని చేతిలో పెడితే ఇందులో ఏదో కుట్రవుందని నాకొద్దు బాబూ అని తిరస్కరించి పారిపోయే మనం వంద రూపాయల పుస్తకమే! సీతమ్మగారి "రూపవతి" వెలెంతో తెగించి అడిగెయ్యాలి. తల పైకెత్తి చూశాను. ఆమె అటుతిరిగి ఏవో సర్దుతూంది. ఏమనాలి? "ఇదిగో ఇటు చూడండి" అని పిలవాలా? స్త్రీని "అండీ" అనగానే ఆమెని అగౌరవపరచడం అవుతుందా! అట్లాగంటే "ఏమిటండి అంత పెద్దదాన్నిటండీ" అని తిప్పి కొడుతుందా? సకిలించడం, దగ్గడం లాంటివి చేశాను. వెనక్కి తిరిగి మరికొన్ని కొత్తపుస్తకాలు సర్దుతోంది. వాటిలో ఈనాడు సాహిత్య రంగంలో పేరుపడ్డ రచయితల గ్రంథాలున్నాయి- కథలు, నవలలు, వ్యాసాలు, ఖండకావ్యాలు. వారి గ్రంథాలు పాత పుస్తకాల షాపులోకి చేరుకున్నాయంటే వారిపట్ల ఇదివరలోవున్న అభిమానం కాస్త సన్నగిల్లుతుందేమో. అభివందనాలతో గ్రంథకర్త మిత్రుడికి తన పుస్తకం కానుకగా యిస్తే, దాన్ని చదివారో లేదో తెలియదు గాని, పాతపుస్తకాల వ్యాపారి కమ్మి సొమ్ము చేసుకుంటున్నారనుకోవల్సి వస్తుంది. బెర్నార్డుషా "అభినందనలతో" స్నేహితుడికిచ్చిన తన పుస్తకం పాత పుస్తకాల కొట్టులోకి చేరితే దాన్ని కొని "తిరిగి అభినందనలతో" అని వ్రాసి మళ్ళా ఆ స్నేహితుడికే పంపాడుట!

ఇప్పుడు పేర్చినవాటిలో కొన్ని పాత ఇంగ్లీషు పుస్తకాలుకూడా వున్నాయి. మేరీ కోరెల్లీ, హాల్‌కెయిన్, రేనాల్డ్సుగార్ల నవలలు, ఎడ్గార్ వాలెస్ భీభత్స కథలు, జంతు శాస్త్రానికి సంబంధించిన శాస్త్ర గ్రంథాలు, ఎడిసన్ స్పెక్‌టేటర్ వ్యాస సంపుటాలు మొదలైనవికూడా ఉన్నాయి. మరో పుస్తకం సంచిలోంచి తీసి కర్రపెట్టె మూతతీసి లోపల వుంచింది ఆమె. అదేమిటని తొంగి చూశాను. అదీ బాగా కొత్తగా కనబడుతున్న పుస్తకం.

"చూడొచ్చా?" అన్నాను.

నవ్వుతూ తీసి ఇచ్చింది.

"ఇది అమ్మర్లెండి" అంది ఆమె.

అది కొత్త పుస్తకం. "నగుమోము" అన్న పేరుతో ఖండకావ్య సంపుటి. ఇరవై పేజీ లుంటుందేమో. వెలలేదు. అంకితంమటుకు "ఆమెకే" అని ఉంది. కవిపేరు "నా స్వామి" లోపలి గేయాలు సులువుగానే ఉన్నాయి. అదొక ప్రేమగాథ. అతడు ఆమెను ప్రేమిస్తాడు. పెండ్లి చేసుకుంటాడు. చేసుకున్నాక వారి ప్రేమ పెరిగి వర్ధిల్లుతుంది. ఆమెది ఎప్పుడూ నగుమోము. ఆ మోము కనలేకుండా ఒక్కరోజు గడవదు. అలాంటి ఇతివృత్తంగల కావ్యం అది. అంతమటుకే జ్ఞాపకంకూడా. ఇతివృత్తం నూతనమైందేనని వప్పుకోవాలి. మామూలుగా ప్రేమ భగ్నమైనప్పుడే కవి కలం పడతాడు. ఇందులో అలాకాక ప్రేయసి భార్యకావడం, భార్యయికూడా ప్రేయసిగా వర్థిల్లడం విశేషం. అసలు ప్రేయసి భార్య అయిందని తెలుసుకోగానే పాఠకుడు ఆ పుస్తకాన్ని చదవక విడిచెయ్యడమే కాకుండా ఆ విధంగా దగాపోయినందుకు కోపగించి చించేస్తాడుకూడా- పాత పుస్తకాల షాపంటూ లేకపోతే.

కాని ఆ కావ్యం అమ్మకానికి లేదు. ఎందువల్లనో, అడిగేధైర్యం లేదు. వెల ఎంతో ఎందుకమ్మరో ఆమె భర్తనడిగి తెలుసుకోవచ్చుననుకుని లేచాను.

"ఇక్కడున్నారా ? రండి. పెళ్ళివారు మనకోసం చూస్తున్నారు" అన్నాడు సత్యం, ఆడపెళ్ళివారి తాలూకు చుట్టం. ఆ ఊరే. అక్కడే పరిచయం అయ్యాడు. పెండ్లి పందిట్లోకి చేరుకున్నాం.

ఆ రాత్రి భోజనాలయ్యాక వెడుతున్న అతిథులలో సాయంత్రం పలకరించిన పుస్తకాల కొట్టాయన్ని చూసి ఆశ్చర్యపడ్డాను. రోడ్డుమీది పాతపుస్తకాల కొట్టాయన్ని ఎందుకు పిలిచారో అని ఆశ్చర్యం. స్త్రీ జనంలో ఆవిడ కనబడుతుందేమోనని చూశాను. కనబడలేదు. ఆయన్ని గురించి "సత్యాన్ని" అడిగాను. ఆయనపేరు నారాయణ స్వామిట. "నాస్వామి" అంటారుట. అతని తాతగారు యాభై ఏండ్లక్రితం ఒక అచ్చు యంత్రం సంపాదించి దినపత్రిక స్త్రీలకి మాసపత్రిక స్వయంగా ప్రచురించేవాడుట. ప్రాతికేయుడుగా పేరుపడినవాడుట. కొంత భూమి, పుస్తక

భాండాగారం స్వయంగా సంపాదించి సేకరించినవట. ఆయన అనంతరం భూమి, యీ పుస్తకాలు తన కుమారుడికి అంటే నారాయణస్వామి తండ్రికి సంక్రమించాయిట. ఆ కుమారుని మొదటిభార్య కొడుకు నారాయణస్వామి. మొదటిభార్య చనిపోయింతర్వాత ఆయన రెండో వివాహం చేసుకున్నాడుట. ఆమెకు నలుగురు సంతానంట. కొంతకాలానికి ఆయన చనిపోయాడు. ఆస్తుల పంపకంలో నారాయణస్వామికి, సవతితల్లి సంతానానికి తగాదా లేర్పడ్డాయిట. అవతలవారు మాకా "చెత్త" పుస్తకాలు అక్కర్లేదు భూమే కావాలన్నారుట. తాతగారి ప్రతిభని, సంస్కారాన్ని, కృషిని అలా ఒక్క మాటలో చులకన చెయ్యటంతో నారాయణస్వామికి రోషంవచ్చేసి భూమి వాళ్ళకి విడిచేసి పుస్తకాలు, అచ్చుయంత్రం తన వాటాగా ఉంచు కున్నాడుట. ఆ గ్రంథాలన్నీ చదువుకుని సంస్కృతి, కళారాధనతో తృప్తి పడతాడుట. లోగడ ఒకటి రెండు చిన్న ఉద్యోగాలు చేశాడు కాని, వాటి నిబంధనలకి తట్టుకోలేక విడిచేసి పుస్తకాల షాపు పెట్టుకుని కాలం వెళ్ళ బుచ్చుతాడుట. సత్యం ఇదంతా చెబుతుంటే "ఊ" కొడుతునే నారాయణ స్వామిని లోలోన అభినందించసాగాను. నారాయణస్వామి "నగుమోము" వ్రాసిన కవి. అతను స్వేచ్ఛాజీవి. ఏ ఉద్యోగమూ చెయ్యలేదు. అతనికి ఆస్తిపాస్తులక్కర్లేదు. సాహిత్యవ్యాసంగం, కళాజీవితం కావాలి. సౌందర్యం కోసం సౌకర్యం త్యాగంచేసిన వ్యక్తిత్వం, నిజాయితీగల ఆదర్శజీవి. అట్లాంటివారు సంఘంలో ఏ ఒకరిద్దరో వుంటారు. ఆ సమాజం నాగరికత, సంస్కృతులు వారిమీద ఆధారపడతాయి. సత్యం ఇంకా చెబుతూనే వున్నాడు.

"ఆ పుస్తకాలు అమ్మే వుద్దేశం వుందంటే నేను నమ్మను. అతని కా వుద్దేశంలేదు. పుస్తకాలకి విపరీతమైన ధరలు చెబుతాడు. పది దగ్గర నుంచి, వందవరకూ ఎవరు కొంటారు. అందులో ఈ ఊళ్ళో బస్సు కోసం ఎదురుచూస్తూ తోచక, ఈ పుస్తకాలేమిటో చూద్దామని కాలక్షేపం కోసం వస్తారు జనం, కొనేందుకు కాదు. పోనీ ఏదన్నా కొందామంటే అన్నీ పది, ఇరవై, వందానూ. విద్యార్థినుల బృందం ఒకమ్మాయి పుస్తకాలు చూడ్డానికి వెళ్ళిందట. వారం వారం వచ్చి బేరమాడిపోతూ

వుండేదీ, తనకి కావాల్సిన పుస్తకాలను అతను వెల తగ్గించేవాడుకాడుట. "నీ పనిలా వుందా, ఉండు, ఇవన్నీ స్వంతం చేసుకుంటాను" అన్నట్లు ప్రేమకలాపం కొనసాగించిందిట. ఆఖరికి ఇద్దరూ పెండ్లి చేసుకోడం జరిగింది అని చెప్పుకుంటారు. కథ కంచికి, మనం ఇంటికి."

"కట్నం....?...."

"ఒకటే కట్నం. ప్రేమ కట్నం, పుస్తకాల సారి."

"ఎట్లా వుంటుంది ?"

"కట్నమా ?"

"ఛ, ఛ, భార్య-"

"ప్రేమించిన ఏ స్త్రీ బాగుండదు ?" అన్నాడు సత్యం. "ఆ" అనడం తప్ప, ఏం చెయ్యను ?

మర్నాడు పెళ్ళివారు మా ప్రయాణానికి ఒక బస్సు ఏర్పాటు చేశారు. బైలుదేరడానికి మరో గంట టైముంది. పుస్తకాలకొట్టుకేసి బైలుదేరాను. అక్కడ ఏ పుస్తకమూ కొనగలననే ఆశలేదు. నా దగ్గర అంత డబ్బూలేదు. ఏ ఒక్క పుస్తకంమీదా అంత మోజూలేదు. ఎవరో అన్నట్లు నాకిష్టమైన పుస్తకం నేనే వ్రాసుకోవాలేమో.

ఓ విధంగా నారాయణస్వామి ఆ పనే చేశాడు. కవి కాలేనివాడు విమర్శకుడవుతాడన్నాడు. అందులోనూ రాణించనివాడు పుస్తకాల దుకాణం పెట్టుకుంటాడా ? "నా స్వామి" కవే, సందేహం లేదు. మంగిపూడి వెంకట శర్మగారి పుస్తకానికి విలువ కట్టగలిగిన విమర్శకుడుకూడా తుదకి పుస్తకాల షాపు కూడా పెట్టాడు. ఈ మూడింటికీ ఏదో ఒక రకం సంబంధం వున్నట్టు తోస్తుంది కాని, అదేమిటో చటుక్కున స్ఫురించడంలేదు.

తన పుస్తకం అమ్మకానికి లేదుట. ఎందుకు ? పాత పుస్తకాల షాపులో కొత్త పుస్తకానికి స్థానం లేదనా ? అడిగితే ?

నే వెళ్ళేటప్పటికి గొడుగునీడన కూర్చుందామె. ఎర్ర రంగుచీర, తెల్ల జాకెట్టు, జడలో పూలు, చేతికి ఎర్రగాజులు, చెవలకి గుండ్రంగా చుట్టిన తీగెలు ధరించింది. తీక్షణంగా చూస్తే ఆమె కళ్ళ వెనక విషాద ఛాయలు, చరిత్ర గుహల చీకట్లు, సముద్రం మధ్యలో చెలించని విషాద

గుండాలు, ప్రస్తుతాన్ని ఒక గాలిపటంగా ఎగరవేసి, శూన్యంలో దాని కదలికను తన చూపుతో నిర్ణయించే ఒక ఆకర్షణ ఇవి నా ఊహకి గోచరించసాగాయి. ఆమె నవ్వులో చిదానందం నీడలు, పలుకులో మాధుర్యం ప్రతిధ్వనులు, కదలికలో చావుపుట్టకల సమన్వయం- ఏదో ఒక శక్తి, నారాయణస్వామి ఊహని సృష్టికి పురిగొల్పి, లోకం సమర్పించే కానుకలను కాలదన్ని, నిశ్చలమనస్కుడై, ఆనందంతో జీవితపునౌకలో ఆమె చుక్కాని తిప్పుతుండగా, గానంచేస్తూ సాగిపోతూన్న ఆ ధన్యజీవిని అభినందించాలనిపించింది.

"ఆ పుస్తకం నిన్నటిది చూడొచ్చా ?" అని అడిగాను.

ఏదీ అన్నట్లు ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది. పెట్టె కేసి చూపించాను. పెట్టెలోంచి తీసింది.

"ఇదీ అమ్మరా ?"

లేదన్నట్లు తల పంకించింది.

"ఎందువల్లనో అడగొచ్చా ?"

"అదుగో వస్తున్నారు. వారినే అడగండి." అంది ఆమె.

నారాయణస్వామి వచ్చాడు. కళ్ళకింద గీతలున్నాయి జీవితం వేసిన అడుగుజాడలు అనుభవం మొహంపై వ్రాసిన ప్రేమలేఖ: విషాదంతో క్రుంగిపోయినా, మహదానందంతో మిడిసిపడుతున్నా, ఈ వయస్సు విప్పి పారేసిన దుస్తులని ఉతుక్కోవడం తప్పదుకదా!

"మీ "నగుమోము" కొన్ని భాగాలు చూచాను. చాలా బాగుంది. అయితే దాన్ని అమ్మరుట- నిజమేనా ?" అని అడిగాను.

నారాయణస్వామి నవ్వుతున్నాడు. "ఉండండి" అని ఆమెకి సంజ్ఞ చేశాడు.

ఆమె మరో కుర్రవాడిని పిల్చి ఏదో చెప్పింది.

"రండి ఇలా కూర్చుందాం" అన్నాడు నారాయణస్వామి. పుస్తకాల వెనక చెట్టునీడలోకి నడిచాము.

"మీకు బాగుందా ? సంతోషం" అన్నాడు.

"అవును. విషాదాంతమైన ప్రేమనే ఇన్నాళ్ళూ కావ్యంలో చూస్తూ వచ్చేము. సుఖాంతమైన ప్రేమని వస్తువుగా స్వీకరించి, విజయం సాధించారంటే, మిమ్మల్ని అభినందించాలి. ఆ పుస్తకం కొంటాను" అన్నాను.

"స్వయంగా అచ్చువేసిన పుస్తకం. ఇంట్లో కీటకాలు పాతపుస్తకాల జోలికి అంతగా పోవడంలేదు. ఈ కొత్త పుస్తకంలో వాసన ఏదన్నా వాటిని ఆకర్షిస్తుందేమో, అవి తినడమేకాకుండా, చుట్టుప్రక్కల వున్న ఎలుకల్ని కూడా రప్పించి, పండుగ చేసుకున్నాయి. మిగిలింది ఓ పాతిక కాపీలు వాటిలో ఇరవై నాలుగువరకు పనిమనిషి పేడనీళ్ళకి తడిసి పనికి రాకుండా పోయాయి. నిన్న చూపించాను, మంగిపూడి వారి పద్యం జ్ఞాపకం వుందా ? వస్తువులన్నీ పోతే వస్తుండొచ్చు, కాని పుస్తకం తడిస్తే ఎవడు సహిస్తాడు ? అన్న పద్యం సరే చివరికి ఈ ఒక్క కాపీ మిగిలింది." అన్నాడు. ఇంతలో కుర్రాడు గ్లాసుల్తో చెఱుకురసం, కాస్త ఐస్ ముక్క తెచ్చాడు త్రాగుతున్నాం.

"మరోమారు అచ్చు వేసినప్పుడు పంపుదురు గాన్లెండి" అన్నాను. ఇంతలో బస్సు వచ్చి నిలిచింది. జనం రమ్మంటున్నారు.

"ఇంతకీ మీరు అంతమంచి కావ్యం వ్రాయగలగడానికి ఆమె కారణం. ఆమెను కూడా అభినందించాలి" అన్నాను.

నారాయణస్వామి నవ్వుతున్నాడు.

"కొందరికి ప్రేయసి లుంటారు. కావ్యాలుండవు. నాకు కావ్యం వుంది, ప్రేయసి లేదు" అన్నాడు.

"అంటే ? ఆమె...." వేలు చూపుతూ అన్నాను.

"అదా. ఇక్కడే పిల్ల జమిందారుగారింట్లో పనిమనిషి. నాకు వీలు కుదరనప్పుడు, కాసేపు వచ్చి ఇక్కడ కూర్చోమంటాను. భార్య ఏనాడో పోయింది" అన్నాడు.

"ఓ" అన్నాను.

మానవుడు కల్పించిన భాషలో. ఈ 'ఓ' 'ఆ' 'ఊ'-లు ఎంత ముఖ్యమైనవో అప్పుడు తెలిసొచ్చింది. ★